ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΡΟΝΟΙᾼ

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ Η΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1918. ΑΡΙΘ. 167

ΟΜΙΛΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Οἱ ἄνθρωποι τῆς κοσμικῆς ἀνοησίας καὶ ματαιότητος εἶναι τοιοῦτοι καὶ εἰς τὰς καυχήσεις των. Δὲν τοὺς ἀκούομεν καθημερινῶς; Διὰ τί καμαρώνει ὁ εἷς; Διὰ τὰ κτήματά του, τὰς οἰκίας του, τὰ πλούτη του. Διὰ τί ἐπαίρεται ὁ ἄλλος; Διὰ τὴν κομψότητά του καὶ τὴν καλλονήν. Διὰ τί ἀλαζονεύεται εἷς τρίτος; Διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐπιρροήν του. Ἄλλος πάλιν διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν του. Καὶ ὑπάρχει τόση μωρία εἰς τὸν κόσμον, ὥστε ὄχι ὀλίγοι καυχησιολογοῦν διὰ τὰς ῥαδιουργικάς των ἐπιτηδειότητας, διὰ τὰς κραιπάλας καὶ τὰς ἀνηθικότητάς των.

Τοιουτοτρόπως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πᾶσα ἡλικία καὶ πᾶσα τάξις συναντῶνται ἀλλὰ καὶ συγκρούονται εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην ἅμιλλαν. Καὶ ἐξαίρεσιν δὲν κάμνουν οὐδὲ οἱ κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνοι νὰ καλλιεργοῦν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν νηφαλίαν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων. Τί δὲ τὸ ἐξαγόμενον; Διὰ μυρίων πηγῶν καὶ ῥευμάτων καταπλημμυρίζει ὁ μωρὸς ἐγωισμὸς καὶ ἡ γελοία περιαυτολογία καὶ φυσίωσις.

Εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ὅσοι νομίζουν ὅτι εὑρίσκονται ὁπωσδήποτε ἐν τάξει ἀπέναντι τῆς θρησκείας; Φεῦ! Καὶ ἐδῶ τὸ κακὸν ἔχει κάμει ἄφθονον τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν μεταδοσίν του. Ὁ ψάλτης καυχησιολογεῖ διὰ τὴν τέχνην του, ὁ ἱεροκήρυξ διὰ τὴν ρητορικήν του. Πόσοι δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες δὲν εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνεπιφέροντες τὰς κοσμικὰς ἐπιδείξεις των καὶ ἀλληλοκαυχώμενοι καὶ αὐτολιβανιζόμενοι, ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει τὰς κατανυκτικωτέρας δεήσεις!

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς διδάσκει ὅτι μόνον δι᾽ ἓν πρᾶγμα δυνάμεθα νὰ καυχώμεθα. Καὶ τὸ ἓν τοῦτο εἶναι τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι ἡ δύναμις ἡ ἐκχυθεῖσα εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπωφελήθημεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς δυνάμεως ταύτης; Ἐσταυρώθη ἀπέναντι ἡμῶν ὁ κόσμος; Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ὡς ἐσταυρωμένοι ἀπέναντι τοῦ κόσμου; Ἰδοὺ μόνον διατί θὰ ἦτο δίκαιον καὶ ἐπιτετραμμένον νὰ καυχώμεθα ὄχι πρὸς ἰδικήν μας ἐξύψωσιν, ἀλλὰ πρὸς εὐλογίαν καὶ δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Ἰδοὺ αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ ἀποστόλου: «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ». Τί ἐννοεῖ μὲ τὸν «κόσμον» ὁ Παῦλος; Τὴν καθ᾽ ὅλου ἐν τῷ κόσμῳ πλάνην καὶ ἁμαρτίαν, εἰδικώτερον δὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν φιλαυτίαν, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν φιληδονίαν. Ταῦτα λοιπὸν ὅλα ἦσαν ὡς νεκρὰ δι᾽ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὡς νεκρὸς ἀπέναντι πάντων τούτων. Ἀντὶ τῆς ὑπερηφανείας ἔζη ἐντός του ἡ ταπεινοφροσύνη, ἀντὶ τῆς φιλαυτίας ἡ ἀγάπη καὶ ἡ αὐταπάρνησις, ἀντὶ τῆς πλεονεξίας τὸ δόγμα ὅτι «διατροφὰς ἔχοντες καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα», ἀντὶ τῆς φιληδονίας ἡ ἐγκράτεια καὶ σωφροσύνη, ἡ ἁγνότης καὶ ὁ ἁγιασμός.

Πόθεν εἰς αὐτὸν τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ἡ θριαμβευτικὴ αὕτη σταύρωσις καὶ νέκρωσις, διὰ τῆς ὁποίας κατέστη ἱκανὸς μόνον πρὸς τοὺς πόθους, τὰς προσπαθείας, τὰς εὐχαριστήσεις καὶ τὰ ἔργα τῆς τῆς τιμίας καὶ ἀληθοῦς ζωῆς; Ἐκ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναισθήσει ταύτῃ, πλήρης εὐγνωμοσύνης διὰ τὸ εὐεργέτημα καὶ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ κατόρθωμα, κατόρθωμα ἀνώτερον παντὸς ἀνθρωπίνου ὕψους καὶ πάσης ἀνθρωπίνης κατακτήσεως ἀπηύθυνε μόνον διὰ τοῦτο τὰς καυχήσεις του, τονίζων τὴν ἰδικήν του ἀσθέ-

σιαν καὶ ἐξαίρων καὶ γεραίρων τοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν μεγαλειότητα.

Ἦτο μόνος ὁ Παῦλος ὁ ἔχων τὴν τοιαύτην περὶ καυχήσεως ἀντίληψιν; Ἡ αὐτὴ ψυχολογία διέκρινε καὶ ὅλους τοὺς γνησίους χριστιανούς. Δὲν λέγει δὲ ὁ Παῦλος «μιμηταί μου γίνεσθε»; Ἡ φωνή του αὕτη ἀπευθύνεται καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς καλεῖ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ν' ἀποθέσωμεν τὰς ἀνοήτους κοσμικὰς καυχήσεις διὰ πλεονεκτήματα μάταια καὶ προσωρινά, ἢ καὶ ἁμαρτωλὰ καὶ ἐγκληματικά· ἀλλὰ καὶ νὰ καυχώμεθα μόνον διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τελειοποίησιν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκεν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν οὗτος μᾶς ἐχάρισεν ἀπέναντι τῆς ὑπερηφανείας, τῆς πλεονεξίας, τῆς φιλαυτίας, τῆς φιληδονίας καὶ τῶν λοιπῶν πειρασμῶν τοῦ κόσμου τοῦ διαπορευομένου ἄνευ τῆς ζώσης εἰς Χριστὸν πίστεως.

Θὰ κωφεύσωμεν εἰς τὴν φιλόστοργον καὶ πατρικὴν ταύτην πρόσκλησιν; Μὴ γένοιτο! Ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων παρῆλθον πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τούτου. Ποῦ εἶνε σήμερον; ἔχουν ἐξαφανισθῇ ὡς τὰ ἄνθη, ὡς αἱ ἀτμίδες, ὡς αἱ πομφόλυγες, καὶ μαζῇ των ἐφθάρησαν καὶ ἐμηδενίσθησαν τὰ πλούτη των, αἱ ἡδοναί των, τὰ μεγαλεῖά των, αἱ καυχήσεις των. Ἐὰν δὲ καὶ μένῃ κάτι τι ἀπ' αὐτά, τοῦτο εἶνε μόνον ἡ ἐξ αὐτῶν ἁμαρτία καὶ εὐθύνη, ἡ ὁποία προκατεσκεύασε τὴν αἰώνιον καταδίκην των.

Ἐνῷ, ἀντιθέτως, ἡ καύχησις τοῦ Παύλου καὶ τῶν ὡς ὁ Παῦλος μένει καὶ θὰ μένῃ, ὡς μένει καὶ θὰ μένῃ αἰώνιος καὶ ἀθάνατος ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μόνον ὅσοι ἔσχον τὴν πρόνοιαν νὰ ἀποβάλουν πᾶσαν κοσμικὴν καύχησιν, διὰ νὰ καυχῶνται μόνον διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου μας, μόνον οὗτοι θὰ εἶνε οἱ κερδισμένοι, διότι διὰ τῆς θείας χάριτος θὰ γείνουν ἄξιοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ λάβουν τὰ ἀθάνατα καὶ περίλαμπρα αὐτοῦ βραβεῖα.

Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

Β΄.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν Σερβίᾳ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διατελεῖ εἰς χεῖρας τοῦ κλήρου, οἱ ἀπόφοι-

τοι κληρικοὶ τῶν ρωσσικῶν ἀκαδημιῶν καὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν ὀρθοδόξων πανεπιστημίων διορίζονται διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῶν ἱερῶν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ ἔχουσιν ὅλα τὰ δικαιώματα τῶν λοιπῶν καθηγητῶν. Ἐλλείψει μόνον κληρικῶν ἀνωτέρας θεολογικῆς μορφώσεως διορίζονται καθηγηταὶ εἰς τὰ γυμνάσια καὶ κοσμικοὶ θεολόγοι, ὡς διδάσκαλοι δὲ μόνον προσωρινοὶ τῶν ἱερῶν εἰς τὰ γυμνάσια ἱερεῖς κατωτέρας ἐκκλησιαστικῆς μορφώσεως[1]· ἐν γένει εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως προτιμῶνται οἱ κληρικοὶ θεολόγοι ὡς καθηγηταὶ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, διορίζονται δὲ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ κατὰ πρότασιν συνήθως τοῦ ἁρμοδίου ἀρχιερέως[2].

Ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς μορφώσεως τοῦ συνόλου τοῦ σερβικοῦ κλήρου κατάδηλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ οὐσιωδεστέρου τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἤτοι τοῦ κηρύγματος. Τὸ ἔργον τῆς ἀπ᾿ ἄμβωνος διδασκαλίας ἀνεγνωρίσθη ἀνέκαθεν ὡς ἓν ἐκ τῶν σοβαρωτάτων καὶ δυσχερεστάτων καθηκόντων τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, διότι «τὸ εὐαγγελίζεσθαι πολλοῦ δεῖται κόπου», λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος. Τὴν δυσχέρειαν ταύτην περὶ τὸ κήρυγμα ἔλαβεν ὑπ᾿ ὄψιν ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία εὐθὺς ὡς ἐγένετο αὐτοτελὲς τμῆμα τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ σερβικοῦ λαοῦ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Διὰ τοῦτο ἐφρόντισε παντοιοτρόπως νὰ διεγείρῃ τὸν ζῆλον τοῦ σερβικοῦ κλήρου καὶ νὰ παράσχῃ αὐτῷ πάντα τὰ δυνατὰ μέσα πρὸς ἐπιτυχεστέραν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τοῦ κηρύγματος. Καὶ κατ᾿ ἀρχὰς μὲν κατὰ τὸ 1864 ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων τῆς Σερβίας ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀνικανότητα πολλῶν ἱερέων πρὸς σύνταξιν αὐτοτελῶν κηρυγμάτων ἐπέτρεψεν ὅπως οἱ ἐφημέριοι τῶν ἱερῶν ναῶν ἀπαγγέλλωσι κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς εἰς τὸ ἐκκλησίασμα ἐντύπους λόγους καὶ ὁμιλίας συντεταγμένας διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ Κυριακὰς τοῦ ἔτους. Ἡ διάταξις τῆς Συνόδου ὁρίζει ὅπως οἱ λόγοι οὗτοι ἀπαγγέλλωνται

---

[1] Ἴδε νόμον περὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ 1898 ἄρθρ. 59 καὶ 78 πρβλ. Zbornik σελ. 127.

[2] Πρβλ. ἄρθρ. 27 τοῦ Καταστατ. νόμου τῆς Ἐκκλ. τῆς Σερβίας, Zbornik σελ. 256. Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχολῶν τοῦ Βελιγραδίου καὶ τῆς Πρεσρένης πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν τάξιν τοῦ κλήρου διορίζονται διδάσκαλοι τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολῶν ἐν Σερβίᾳ ἢ γραμματεῖς ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς πνευματικοῖς δικαστηρίοις.

καθ᾽ ὃν χρόνον ψάλλεται τὸ κοινωνικόν [1]. Βραδύτερον ὅμως κατ᾽ Ὀκτώβριον τοῦ 1884 ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων ὁρίζει 1) ὅτι «ἕκαστος ἱερεὺς ὀφείλει καθ᾽ ὅλας τὰς νηστείας τοῦ ἔτους, ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν νὰ κηρύττῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς τοὺς ἐνορίτας· ὀφείλει δὲ νὰ γράψῃ καὶ ἀποστηθίσῃ τὸν λόγον, διότι ὁ οὕτω κατηρτισμένος καὶ ἐκφωνηθεὶς λόγος θὰ ἔχῃ τὴν ἀληθῆ καὶ τελείαν ἐπίδρασιν. Ὅπου ὑπάρχουσι πλείονες τοῦ ἑνὸς ἱερεῖς, ἕκαστος θὰ ὁμιλήσῃ κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος συντασσομένου ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου». 2) Ὅτι «οἱ ἱερεῖς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κηρύττωσι καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτάς, κατὰ τὰς λιτανείας, τὰς πανηγύρεις τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ ἐν γένει κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἑορτάς» [2]. Ἵνα δὲ διεγείρῃ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἅμιλλαν τῶν ἱερέων ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κηρύγματος, διατάσσει διὰ τῆς αὐτῆς ἐγκυκλίου, ὅπως 3) «Ὅλα τὰ κηρύγματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἱερεὺς καθ᾽ ὅλον τὸ ἔτος ἔχει γράψῃ καὶ ἀπαγγείλῃ, ὑποβάλλῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους εἰς τὸν οἰκεῖον πρωθιερέα τοῦ νομοῦ, ὅστις θὰ δίδῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἀξίας τῶν κηρυγμάτων καὶ τοῦ ζήλου τῶν ἱερέων ἐν τῷ κηρύγματι καὶ τὰ αὐτενεργὰ κηρύγματα θὰ ἀποστέλλῃ εἰς τὸν ἐπαρχιακὸν ἐπίσκοπον ὅπως λάβῃ γνῶσιν αὐτῶν» καὶ 4) ὅπως «ὁ ἐπιδειχθεὶς ζῆλος τῶν ἱερέων ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ κηρύγματος χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον πρὸς ἀμοιβήν, διάκρισιν καὶ προαγωγὴν αὐτῶν» [3].

Ἀλλὰ καὶ ὁ καταστατικὸς Νόμος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας ἀπὸ τοῦ 1890 συγκαταριθμῶν τὸ κήρυγμα μεταξὺ τῶν πρώτων καθηκόντων τῶν ἱερέων ὁρίζει «ἵνα ὁ ἱερεὺς ἐν πάσῃ καταλλήλῳ περιστάσει διδάσκῃ τοὺς ἐνορίτας αὐτοῦ καὶ τὴν νεολαίαν ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς [4]». Διὰ νεωτέρας δὲ αὐτῆς ἐγκυκλίου ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1890 ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων τῆς Σερβίας ἑρμηνεύουσα τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ νόμου διατάσσει ὅπως «οἱ ἱερεῖς ἐπιδεικνύωσι σοβαρὰν μέριμναν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ διδακτικοῦ αὐτῶν καθήκον-

---

[1] Zbornik σελ. 119.
[2] Αὐτόθι σελ. 121.
[3] Αὐτόθι σελ. 171.
[4] Ἄρθ. 38· πρβλ. Zbornik σελ. 262.

τος καὶ μὴ παραμελῶσι τὸ κήρυγμα καθ' ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς». Πρὸς εὐκολίαν τῶν ἱερέων ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος αὐτῶν τούτου, τοῦ εὐαγγελίζεσθαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁρίζει ἵνα οἱ ἱεροὶ ναοὶ προμηθεύωνται διὰ τὰς βιβλιοθήκας αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκεῖνα τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἤθελον εἶσθαι χρήσιμα εἰς τοὺς ἱερεῖς πρὸς σύνταξιν τῶν κηρυγμάτων αὐτῶν, ὅσοι δὲ ἐκ τῶν ἱερέων ἐπιδείξωσιν ἔνθερμον ζῆλον καὶ καρποφορίαν ἐν τῷ κηρύγματι, οὗτοι νὰ ἀμείβωνται καὶ διακρίνωνται ὑπὸ τῶν προϊσταμένων ἐκκλησ. ἀρχῶν [1].

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων καὶ νόμων τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ κηρύγματος καταφαίνεται σαφῶς τὸ σύστημα, ὅπερ ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῇ ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ κηρύγματος. Τὰ οὐσιωδέστερα γνωρίσματα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι 1) ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σερβίας δὲν ὑπάρχει εἰδικὸν ἀξίωμα ἱεροκηρύκων, ἀλλὰ πάντες οἱ ἱερεῖς ὀφείλουσι νὰ κηρύττωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν. 2) ὅτι τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ διεξάγηται καθ' ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτήν. 3) ὅτι τὰ κηρύγματα αὐτῶν συντάσσουσι καὶ ἀπαγγέλλουσιν οἱ ἱερεῖς κατὰ σειρὰν ἐὰν εἶναι περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ἔν τινι ἐνοριακῷ ναῷ καὶ 4) παρ' ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ δέον νὰ ὑπάρχῃ βιβλιοθήκη περιέχουσα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα βοηθητικὰ εἰς τὴν σύνταξιν ὁμιλιῶν καὶ λόγων ἐκκλησιαστικῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀνταποκρίνεται πληρέστερον πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, ἀπαιτούντων ἵνα ὁ ἱερεὺς ᾖ εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ ἐκτελῇ μηχανικῶς τὰ τῆς λατρείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ καὶ κηρύξῃ ταύτην, νὰ εἶναι δηλονότι διδακτικός, συνδυάζων τὴν λατρείαν μετὰ τοῦ κηρύγματος καὶ δὴ ἐφημέριος ἱεροκῆρυξ, ὡς ἄριστα διετύπωσε τοῦτο εἷς ἐκ τῶν ἑλλήνων θεολόγων ἱερέων, ὁ αἰδεσ. κ. Κ. Ρωμανός, οἰκονόμος, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Συμβουλαὶ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἀρτίας ἐφημεριακῆς ὑπηρεσίας» (Ἀθῆναι 1917). Τοῦτο ἀκριβῶς προσεπάθησε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, ἵνα τὸν ἐφημέριον καταστήσῃ διδακτικόν. Καὶ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἔν τινι μέτρῳ κατώρθωσε τοῦτο, διότι οἱ

[1] Ἴδε Zbornik σελ. 61.

ἱερεῖς ἐν Σερβίᾳ σήμερον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κηρύττουσι πάντες καὶ τὸ καθῆκον αὐτῶν τοῦτο θεωροῦσι συνήθως ἀναπόσπασοον τῆς λατρείας.

Κατὰ πόσον ὅμως τὸ κήρυγμα τῶν ἱερέων ἐν Σερβίᾳ καρποφορεῖ παρὰ τῷ σερβικῷ λαῷ τοῦτο βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἐξαρτηθῇ μόνον ἐκ τῆς ἁπλῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἔργου τοῦ κηρύγματος ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ κλήρου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν ἄλλων συνθηκῶν καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς ρητορικῆς ἱκανότητος τοῦ ἱερέως, ἥτις, ὡς εἰκός, δὲν εἶναι σύνηθες δῶρον πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οἷς δέδοται μόνον.

ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Η ΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΣ. — ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΥΤΗΣ. — ΑΙ ΦΘΟΡΑΙ

(Συνέχεια τῆς σελ. 473).

Ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἅπασα ἀπὸ τῶν Μεγαρικῶν ὑψωμάτων μέχρι τῆς «Λιθοπόλεως» τῶν ὀνομαστῶν Μετεώρων εἶναι πλήρης μνημείων πολλῶν, οὐ μόνον παλαιοτάτων μονῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιδίων ὅλων τῶν ἐποχῶν ἀνὰ τὰς ἐρημικὰς καὶ ὀρεινὰς περιοχάς. Ἀνεπτύχθη δὲ ἐν τῇ Στερεᾷ, ὡς καὶ τῇ Πελοποννήσῳ, τέχνη ἱκανὴ καὶ κατὰ τὸν παλαιότερον χρόνον — ΙΑ' καὶ ΙΓ'-ΙΔ' αἰών — καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ξένης, καὶ ἰδίᾳ τῆς τουρκικῆς κατακτήμσεως. Παραδείγματα δὲ πάμπολλα δύνανται νὰ πιστώσωσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην λαμβανόμενα καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν περιοχῶν, οἷαι ἡ Λοκρίς, ἡ Ἀττική, ἡ Μεγαλο-Βλαχία (Θεσσαλία) ἡ Εὔβοια κλπ., καὶ ἐκ πάντων τῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ ιε'-ιθ' αἰῶνος. Ζωγράφοι δ' οὐχὶ ἄσημοι ἀναφαίνονται καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἑλληνικῇ γῇ ζωγραφίζοντες πλῆθος εἰκόνων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Ἀττικῆς (Καισαριανή, Πετράκη), τῆς Θεσσαλίας (Ὀμβρικοῦ, Ξενιά, Προφ. Ἠλιού), Λοκρίδος (Μελινίτσα) κ.λ.π., ὧν ὀνομαστότεροι εἶναι ὁ Καστελλᾶνος, ὁ Κονταρηνός, ὁ Κακαρβᾶς, ὁ Μάρκου καὶ ἄλλοι τινὲς περὶ ὧν κατωτέρω. Καὶ εἰκόνας λαμπρὰς δύναταί τις ἀκόμη νὰ διακρίνῃ, ὡς τῆς Θεοτόκου ἐν Μελινίτσῃ, αἵτινες καταλέγονται μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἐν Ἑλλάδι, οἷαι αἱ τῆς μονῆς Λουκοῦς ἐν Κυνουρίᾳ, τοῦ Φενεοῦ, τῆς Μονεμβασίας, τῶν Ἀθηνῶν κλπ.

καὶ τοῦ ἁγ. Νικολάου ἐν Ξενιᾷ ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ Ἑστιατορίου καὶ ἐν τῇ μονῇ Ρεντίνης, ὡς καὶ τῷ ἁγ. Γεωργίῳ τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως, ἀνήκουσαι εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ ζωγράφου Ἰωάννου Σεραφεὶμ τοῦ Χίου καὶ Δημητρίου τοῦ Μετσοβίτου. Παραιτῶ δὲ τὰς σπουδαιοτάτας τῶν Μετεώρων, ἐν αἷς ἐκτὸς τῶν παλαιοτάτων τῆς «Ὑπαπαντῆς» καὶ τῆς ἀξιολόγου σειρᾶς τοῦ Φράγκου Καστελλάνου σῴζεται ἱκανὸς ἀριθμὸς κτιτορικῶν τοιχογραφιῶν, ἤτοι προσωπογραφιῶν, ἐν αἷς φέρονται τὰ πρόσωπα κτιτόρων ναῶν ἢ μονῶν, ὡς τοῦ Ἰωάσαφ, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Νεκταρίου, τοῦ Θεοφάνους, τοῦ Ἀντωνίου Κατακουζηνοῦ, τοῦ Διονυσίου Λαρίσσης κλπ. Σημειωτέον δὲ ὅτι κτιτόρων τοιχογραφίαι ἀπαντῶσι μὲν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐν τόσῳ ἀριθμῷ ὡς ἐνταῦθα. Μετὰ τὰ Μετέωρα μόνον ἐν Μυστρᾷ ἀνευρίσκομεν ὁμοίως ἀριθμόν τινα κτιτορικῶν τοιχογραφιῶν ἢ προσωπογραφιῶν, ὡς τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, Παχωμίου, Λασκαρίνης, καὶ ἔν τισιν ἀκόμη ναοῖς τῆς Ρεντίνης, τῆς Κερκύρας τοῦ Ὀλύμπου, ἐν οἷς φέρονται αἱ προσωπογραφίαι Μόσχου τινὸς καὶ Φράγκου καὶ Γιαλλινᾶ κλπ.

Καὶ κέντρα δέ τινα καλλιτεχνικὰ ἀπαντῶσιν ἐνταῦθα, ἐν οἷς ὡς ἐν κοιτῖσιν ἐδημιουργήθη τὸ πρῶτον καὶ ἀνεπτύχθη τέχνη βυζαντινὴ διαπλωθεῖσα μεθ᾽ ὕστερον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Στερεάν. Καὶ καταλείπων μὲν τὰς Ἀθήνας, τὸ μέγα τοῦτο κέντρον μεγάλης καὶ θαυμαστῆς τέχνης, ἀναφέρω τὰς Θήβας, τὰ Μετέωρα καὶ τὴν περίχωρον τῆς Κύμης. Λόγοι δὲ οὐ μόνον ἱστορικοί, ἀλλὰ καὶ τεχνικοὶ πλειότερον πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἀκμῆς ἐν ταῖς περιοχαῖς καὶ ταῖς πόλεσι ταύταις· λόγοι στηριζόμενοι ἀφ᾽ ἑνὸς ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς περιπετείας ἢ τῆς ἀκμῆς τῶν τόπων τούτων καὶ ἐπὶ τῶν σῳζομένων τεχνικῶν ἐκδηλώσεων ἀφ᾽ ἑτέρου, αἵτινες, ὡς προεῖπον, εἶναι σημαντικαί. Οὕτω π. χ. προκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῶν Μετεώρων ἢ τῶν Θηβῶν, ἐκτὸς τῶν τεχνικῶν ἐκφάνσεων, αἵτινες στηρίζουσι τοὺς τεχνικοὺς λόγους, αὐτὴ ἡ σύμπηξις μοναχικῆς πολιτείας κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ πρώτου τῆς σκήτεως τῶν Σταγῶν καὶ καθηγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Δούπιανης ἱερομονάχου Νείλου, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ κυροῦ Συμεὼν τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Οὔρεση, καὶ τοῦ ἐπισκόπου Βησσαρίωνος, καὶ ἡ ἀνίδρυσις σερβικοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ κράλη Στεφάνου Δουσὰν (Duscianus

1331-55) περιλαμβάνοντος καὶ τὴν Μεγαλο-Βλαχίαν ὑπὸ τὴν καισαρικὴν ἐξουσίαν τοῦ Πρελιούμπου, ἢ ἡ μετάθεσις τῆς μερικῆς διοικήσεως ἐν Θήβαις μετὰ τὸν θάνατον Ἀλφόνσου τοῦ Ἀραγωνικοῦ (1338) καὶ ἡ μεγίστη πολιτειακὴ καὶ κοινωνική — ἐντεῦθεν δὲ καὶ καλλιτεχνικὴ — ἀνάπτυξις ἡ ἐπελθοῦσα ἐν αὐταῖς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ Νερίου, ὀνόματι Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἡμιέλλην καὶ ἔχων γυναῖκα Ἑλληνίδα ἐκ Θηβῶν, κόρην χριστιανοῦ ἱερέως, καὶ ἱκανὸς ὢν ἐμεγάλυνε καὶ ἐλάμπρυνε τὰς δύο πρωτευούσας τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ὑπῆρξαν ἱκανὰ νὰ προαγάγωσι τὴν τέχνην ἐν τοῖς βράχοις τῶν Σταγῶν καὶ τῇ δευτέρᾳ πρωτευούσῃ τοῦ Δουκάτου, ἐκτὸς τῆς μεγάλης τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μανία δὲ τῶν Σέρβων ἀρχόντων νὰ μιμῶνται τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βυζαντινῶν καὶ νὰ ζῳγραφίζωσιν ἁγίους ἐν σερβικῇ ἀμφιέσει ἐκτὸς τῆς Στουντενίτζης καὶ ἐν Μετεώροις, ἢ καὶ ἐπὶ τέλους βυζαντινὰς εἰκόνας — δείγματα τῶν ὁποίων σῴζονται ἀκέραια μέχρι σήμερον — προήγαγον, ὡς ἑπόμενον, ἐν τοῖς Μετεώροις κατὰ τὸν πρώιμον χρόνον τὴν τέχνην. Ἡ δ' ἐπελθοῦσα βραδύτερον ἀνακαίνισις, καὶ ἡ ἀνιστόρησις μονῶν κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα προήγαγον περισσότερον τὴν τέχνην. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, περὶ ὧν ἐκτενέστερον ἄλλοτε, καὶ ἡ καθολικὴ τῶν Ἑλλήνων θρησκευτικότης καὶ ἡ ἐπιμέλεια περὶ τὴν ἀνακαίνισιν τῶν μνημείων προήγαγον καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα τὴν τέχνην καὶ ἐδημιούργησαν ἑκατοντάδας ζῳγράφων ἁπανταχοῦ. Ἀκολουθήσασα δὲ καὶ ἡ Στερεὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἀναγέννησιν ἐδημιούργησε τὸν ἱκανὸν πλοῦτον τῶν μνημείων καὶ τῶν εἰκόνων, περὶ ὧν ἐν ἑπομένοις διὰ βραχυτάτων ἔσται ὁ λόγος.

Ἀλλὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν μνημείων τούτων καὶ τῶν ζῳγράφων διέγνωσαν ἱκανοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων γράψαντές τινα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν πλειότερον, καὶ τὴν τέχνην ἔκ τε τῶν ἐπιγραφῶν, χαραγμάτων, κωδίκων χειρογράφων καὶ τῶν ὁμοίων. Καὶ περὶ μὲν τῶν Ἀθηνῶν ἐκτὸς τοῦ Κουμανούδη, Πιττάκη, Νερούτσου, Ἀντωνίνου κ.λ.π. νεώτεροι οἱ Λαμπάκης καὶ Καμπούρογλους ἠρεύνησαν τήν τε ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην ἐπαρκῶς, μάλιστα δὲ ὁ τελευταῖος, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν ἐξάτομον ἱστορίαν καὶ μνημεῖα, ἐκτὸς τοῦ Ἀναδρομάρη καὶ ἄλλων ἐν ἐφημερίσι καθημεριναῖς. Ὁ δὲ Ζησίου, δεινὸς περὶ τὴν ἀνάγνωσιν χειρογράφων, ἱκανὸν φῶς διέχυσεν

εἰς ἀγνώστων λεπτομερειῶν καὶ γεγονότων τὴν διακρίβωσιν. Γενικώτερον δὲ οὗτος, ἐκτὸς τῶν Κεφαλληνιακῶν, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ — ἐλέγχοντα βαθεῖαν γνῶσιν πολλῶν εἰκονογραφικῶν πραγμάτων — καὶ τῶν ἐπιγραφῶν περὶ Πελοποννήσου καὶ Μακεδονίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Στερεὰν ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν Λοκρίδι χριστιαν. μνημείων (1895). Ὁ δὲ καλὸς μελετητὴς τῶν Θεσσαλικῶν Ν. Ι. Γιαννόπουλος πολλὰ εἰς φῶς ἤγαγεν ἐκ χειρογράφων καὶ ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων, δημοσιεύσας τὰ περὶ μονῆς Ὀμβρικοῦ καὶ μονῆς Ξενιᾶς, καὶ Τυρνάβου ἐν γένει, ἀντιγράψας τὰς αὐτόθι ἐπιγραφάς, αἵ ὁποῖαι διασῴζουσιν ἱκανὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν μνημείων τοῦ ὀψίμου χρόνου. Θὰ εἴμεθα δὲ ἀγνώμονες καὶ πρὸς τὸν πρὸ μικροῦ ἀποθανόντα σπουδαῖον Ἀμερικανὸν φιλέλληνα Δανιὴλ Quinn, ἐὰν δὲν ἀνεφέρομεν τὰς ἐργασίας αὐτοῦ τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν Στερεάν. Οὗτος ἐκτὸς ἐπιγραφῶν Ζακύνθου, ἃς ἐδημοσίευσεν ἐν Ἁρμονίᾳ (ἔτ. 1902 σελ. 585 κ. ἑξ.) περιελθὼν καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν, ἣν Πινδικὴν καλεῖ, ἀπὸ Δομοκοῦ-Ὀμβριακῆς-Ρεντίτης-Ἀγράφων καὶ Τατάρνης μέχρι Καρδίτσης, συνέλεξεν ἁπάσας τὰς ἐν ταῖς αὐτόθι μοναῖς ἐπιγραφὰς καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν δημοσιότητα (Ἁρμονία 1902 σελ. 51 κ. ἑξ.). Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ Μετέωρα ἐκτὸς τοῦ Σουηδοῦ Bjoernstaehl, τοῦ Didron, τοῦ Heurzey, καὶ Heurzey-Daumet, τοῦ περιφήμου Πορφυρίου Οὐσπένσκη (Poutechestivije f Meteorskije i Okoolimpiiskije monastiri f Thessalii), καὶ τῶν ἡμετέρων Σπ. Λάμπρου, Ν. Βέη, νεώτερον ὅλων, ὁ καθηγητὴς Α. Ἀδαμαντίου ἐδημοσίευσε σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῶν μνημείων τούτων καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐργασιῶν (1910).

Αἱ συστηματικώτεραι ὅμως μονογραφίαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν Στερεὰν ἀνάγονται εἰς τὰ μνημεῖα τῆς Ἀττικῆς καὶ μάλιστα τὰς Ἀθήνας διὰ τῶν Mommsen (Athenæ christianæ) 1868, Laborde (Athènes aux XV-XVIII siècles. 1854), Couchaud (Choix d'églises byzantines) κλπ., 1842, Judeich (Topographia von Athen) 1905, Millet (Le monastère de Daphni) 1899, Strzygowski περὶ Κυνηγοῦ τοῦ Φιλοσόφου (Δ. Ἐθν. Ἑτ. 1899 σ. 177) καὶ Καισαριανῆς (Ἀρχ. Ἐφημ.). Michel Struck (Die Kirche der Panagia Gorgoepikoos) 1906, Bute-Μπιοὺτ-περὶ Μεγάλης Παναγιᾶς καὶ Παρθενῶνος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ τοῦ Λονδίνου, τόμ. 51

σελ. 173-188. ἔτ. 1888, ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων, ὧν νεώτεροι ἔγραψαν οἱ Σωτηρίου καὶ Ξυγγόπουλος ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ πλεῖσται τῶν μονογραφιῶν τούτων ἀνάγονται εἰς κτιριολογικὰς μελέτας, καὶ μόνον τοῦ Λαμπάκη, τοῦ Μπιούτ, τοῦ Ζησίου κλπ. ἀνάγονται εἰς τὴν εἰκονογραφικὴν ἔρευναν.

Δρ Ν. Δ. Καλογερόπουλος.

Σημ.— Χάριν οἰκονομίας χώρου παραλείπω τὰς βιβλιογραφικὰς παραπομπὰς ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν σύντομον καὶ γενικὴν ὑπόμνησιν τῶν ἔργων τῶν σπουδαιοτέρων ἐρευνητῶν.

ΜΙΚΡΑ ΑΡΘΡΑ

Ἡ χριστιανικὴ αὐτάρκεια.

«Ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι».
(Φιλιππ. δ' 11).

Πολλοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰς λέξεις ταύτας.

Σύ, ὅστις ζῇς μέσα εἰς τὸ σκότος, εἰς τὸ μῖσος καὶ εἰς τὴν ἀμφιβολίαν, σύ, ὅστις εἶσαι ὁ τελευταῖος μαθητὴς τῆς τάξεώς σου· σύ, ὅστις ἕνεκα τῆς ὀκνηρίας σου, ἔχεις μείνῃ εἰς τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἔχεις ἐκλέξει, σηκώθητι, μάθε νὰ εἶσαι δυσηρεστημένος μὲ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσαι, καὶ ἄφησε αὐτὴν τὸ ταχύτερον.

Ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ ἁγίου Παύλου ἀπευθύνονται ἰδίως πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσηρεστημένων δι' ὅλους καὶ δι' ὅλα, δι' ἀνθρώπους καὶ διὰ πράγματα διὰ τὴν χθὲς καὶ διὰ τὴν αὔριον.

Ἐν πρώτοις ἡ δυσαρέσκεια, εἶνε καθαρὰ παραφροσύνη. Δὲν μεταβάλλει τὴν κατάστασιν ἢ μᾶλλον τὴν χειροτερεύει.

Θέλεις καὶ σὺ νὰ μάθῃς νὰ εἶσαι αὐτάρκης, ὅπερ συμφώνως μὲ τὰς Γραφὰς εἶνε μέγα κέρδος; Ἰδοὺ ὁ τρόπος:

Νὰ μὴ βλέπῃς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς καλλιτέραν κατάστασιν τῆς παρούσης ἰδικῆς σου, ἀλλὰ νὰ βλέπῃς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς χειροτέραν. Εἶσαι δυστυχής; Δὲν ὑπάρχουσι δυστυχέστεροι σοῦ;

Ἔπειτα γνωρίζεις, ὡς χριστιανός, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ σὲ ἀγαπᾷ καὶ διευθύνει τὰ πάντα πρὸς τὸ καλόν σου· γνωρίζει καλλίτερον σοῦ τίνος ἔχεις ἀνάγκην. Πίστευε, λοιπόν, ὅτι ἡ παροῦσα κατάστασίς σου εἶνε καλὴ διὰ σέ.

Ὡς χριστιανός, γνωρίζεις ἀκόμη, ὅτι ὀλίγον διαρκεῖ ὁ καιρὸς τῶν δοκιμασιῶν, τοῦ πένθους, τῆς ἀσθενείας· μετὰ τὰς δοκιμασίας, ἡ ἀνάπαυσις, ἡ εἰρήνη, ἡ χαρά.

Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἂς μάθωμεν, ὅπως ὁ ἅγιος Παῦλος, νὰ εἴμεθα αὐτάρκεις· ἂς δοκιμάζωμεν τοῦτο, ἂς δοκιμάζωμεν πάντοτε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ) Ε. Α. Κ.

ΑΝΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ

Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ κλήρου

Ἡ «Νεοελληνικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀθηνῶν ἔν τινι τῶν τελευταίων τευχῶν ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἐξ ὅσων ὁ Πανιερ. Μητροπ. Ἀθηνῶν κ. Μελέτιος κατὰ διαφόρους περιστάσεις εἶπε περὶ τῶν νομοθετικῶν μέτρων, ἅτινα ἐν καιρῷ θὰ εἰσηγηθῇ πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἱεροῦ κλήρου εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ περιωπήν, ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον δημοσιεύει ἀρθρίδιον μὲ ὑγιεστάτας ἰδέας καὶ μὲ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν κλῆρον μας. Ἐκφράζουσα τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ νέα αὕτη προσπάθεια τοῦ Μητροπολίτου δὲν θὰ ἀπομείνῃ ἁπλοῦς λόγος καὶ ψιλὸς πόθος, ὡς ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κενολογίας, ἀλλὰ θὰ ἐνσαρκωθῇ εἰς ἔργον ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως, διερμηνεύει τὴν ἀγαθὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν τὰ μελετώμενα μέτρα περὶ χειροτονίας ἱερέων μόνον μεμορφωμένων καὶ ἐπάγεται τὰ ἑξῆς ὀρθότατα:

> Ἐπ' αὐτοῦ οὐδεὶς δύναται νὰ ἔχῃ ἀντίρρησιν σήμερον, διότι ἐξ ὅλων τῶν πολιτισμένων κρατῶν σχεδὸν μόνη ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἡ χώρα ἡ ἔχουσα πλειονοψηφίαν ἱερέων στερουμένων ἀνωτέρας καὶ γενικωτέρας μορφώσεως. Καὶ συμβαίνει παρ' ἡμῖν ἡ ὀξυτάτη ἀντίθεσις. Ἐνῷ διὰ πᾶσαν ἄλλην θέσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἔχομεν ἐπιβάλει τὰ ἀπαραίτητα προσόντα, μόνον διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀπαιτοῦμεν καμμίαν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ ἱερεῖς μας τὰς περισσοτέρας φο

ρὰς ἔχουν ὑποδεεστέραν μόρφωσιν τῆς τοῦ ποιμνίου των, ὅπερ μέλλουν νὰ διαπαιδαγωγήσουν. Δι᾿ ὃ καὶ τὸ λειτούργημα τοῦ ἱερέως ἔχει περιέλθει παρ᾿ ἡμῖν εἰς κοινὸν ἐπάγγελμα, εἰς μίαν τυπικὴν ξηράν, ψυχρὰν καὶ στερουμένην πάσης ἠθικοπλαστικῆς ἐννοίας βιοποριστικὴν ἐργασίαν. Πῶς, λοιπόν, νὰ μορφωθῇ ἠθικῶς ὁ λαός, ὅταν ὁ ἐφημέριος ἑκάστης ἐνορίας ἔχῃ πρωτίστως ἀνάγκην ὁ ἴδιος πνευματικῆς ἀναπτύξεως;

Ὅλα τὰ νεωτεριστικὰ κράτη κατενόησαν πρὸ καιροῦ τὴν σπουδαιότητα τῆς μορφώσεως τοῦ ἱερέως, διότι ἄνευ ταύτης εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιδράσῃ ψυχικῶς, ἠθικῶς, ἀνυψωτικῶς ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ προέβησαν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἱερέως διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν λαϊκὴν ἀνύψωσιν. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἔμφυτον τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους ταύτης, ἀλλ᾿ ἐπικοινωνεῖ τόσον ὀλίγον δι᾿ αὐτῶν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν ὅσῳ τοῦτο ἀπομένει ἑπτασφράγιστος βίβλος διὰ τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Διὰ τοῦτο ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία περιῆλθεν εἰς μίαν κατάστασιν τύπων καὶ τὸ ζωντανὸν πνεῦμα ταύτης ἀπομένει νεκρόν. Καὶ ἂν τοῦτο συμβαίνῃ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ βασιλείου, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν εὐκόλως πόσον ἀδρανεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πνεῦμα ὑπὸ κοινωνικήν, ἠθοπλαστικὴν ἐνέργειαν εἰς τοὺς ἀγροτικούς μας πληθυσμούς, ὅπου δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ στεροῦνται οὗτοι πάσης γενικῆς μορφώσεως καὶ εὐρείας ἀναπτύξεως.

Ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποκτῶν τὴν πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν θὰ χρησιμεύσῃ, ὅπως εἰς ὅλας τὰς νεωτέρας κοινωνίας, ὡς τὸ ἠθικώτερον στήριγμα τοῦ λαοῦ, διότι θὰ ἐπικοινωνήσῃ περισσότερον μὲ τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν του. Ἡ ἐπικοινωνία αὕτη εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστος σήμερον. Συγκοινωνοῦμεν μὲ σιδηρόδρομον, μὲ αὐτοκίνητον, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν ἐπεκοινώνησεν ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου μὲ τὴν ψυχήν μας. Ἕνας μορφωμένος, ἀνεπτυγμένος, εὐφυὴς καὶ δραστήριος ἱερεὺς εἰς μίαν ἀγροτικὴν περιφέρειαν ἔχει ἀποστολὴν ἠθικοπλαστικωτέραν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ μέσα τοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς πληθυσμοὺς τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων. Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος εἶνε αἱ δύο οὐσιώδεις πλαστουργικαὶ δυνάμεις τῶν λαῶν. Ὁ μὲν ἀναπλάττει τὴν ψυχήν, ὁ δὲ τὸν νοῦν. Καὶ ὁ μορφωμένος ἱερεὺς ἔχει νὰ καταρρίψῃ καὶ πολλὰς ἐπιβλαβεῖς προλήψεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν πληθυσμῶν. Θὰ ἐνισχύσῃ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα εἰς τὸν τόπον, θὰ ἀποκαθαρίσῃ τὸν λαϊκὸν νοῦν ἀπὸ τὰς ὀλεθρίας δεισιδαιμονίας καὶ θὰ ἐξυγιάσῃ τὴν ψυχήν του. Δὲν θὰ εἶνε, ὅπως σήμερον, μία ἰδιαιτέρα ἐπαγγελματικὴ φυσιογνωμία, ἀλλὰ πραγματικὸς πλάστης ἠθικῶν καταστάσεων. Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει, ὅπως συνέβη εἰς ὅλας τὰς πεπολιτισμένας χώρας, νὰ γίνῃ κοινωνικώτερος, νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἀπ᾿ εὐθείας μὲ τὰ ἄτομα καὶ τὰς ὁμάδας, νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς ἐκεῖνα καὶ ταῦτα συγχρονιστικῶς. Καὶ τοιούτους ἱερεῖς θὰ δυνηθῶμεν ν᾿ ἀποκτήσωμεν μόνον διὰ τῆς χειροτονίας τοῦ λοιποῦ εἰς ἱερεῖς ἀποφοίτων τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τυπικὸν ἵδρυμα θὰ γίνῃ πλαστουργὸς ἠθικὴ δύναμις, οἵα ἱδρύθη ὑπὸ τῶν μεγάλων καὶ φωτεινῶν πατέρων τῆς Ὀρθοδοξίας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησιαστικά.

Ἡ ἐπέτειος ὀνομαστικὴ ἑορτὴ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. — Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγ. Ἀλεξάνδρου, Πατριάρχου ΚΠόλεως, τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἄγοντος τὴν ὀνομαστικὴν Αὐτοῦ ἑορτήν, ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ ἐτελέσθη τῇ προχθὲς Πέμπτῃ περὶ ὥραν $10\,^1/_2$ π. μ. ἐπίσημος δοξολογία τελεταρχοῦντος τοῦ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ Πανιερ. Μητρορολίτου προεδρεύοντος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Σεβ. ἐπισκόπου Θεσσαλιώτιδος κ. Εὐθυμίου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν συνοδικῶν Σεβ. ἐπισκόπου Χαλκίδος κ. Χρυσάνθου, ὑπὸ τῶν παρεπιδημούντων Πανιερ. μητροπολ. Λήμνου κ. Στεφάνου καὶ Σεβ. ἐπισκ. Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Πολυκάρπου, καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Μητροπόλεως. Ἀπουσιάζοντος τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως εἰς Εὔβοιαν, κατὰ τὴν δοξολογίαν, ψαλεῖσαν σεμνοπρεπέστατα, παρέστησαν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τὸ διπλωματικὸν σῶμα, τὰ μέλη τῶν ξένων στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων Ἀποστολῶν, τὰ προεδρεῖα τῶν Σωματείων καὶ πάντες οἱ ἐπίσημοι πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί. Τμήματα πεζικοῦ τῆς ἐμπέδου Μεραρχίας παρατεταγμένα ἐν τῇ πλατείᾳ Μητροπόλεως ἀπέδιδον τὰς τιμάς.

Βιβλιάρια ταὐτότητος. — Ποιμαντορικῇ ἐντολῇ τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀθηνῶν κανονικῶς ἱερατεύοντες κληρικοὶ διετάχθησαν νὰ ἐφοδιασθῶσι διὰ βιβλιαρίων ταὐτότητος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄνευ θέσεως καὶ ἀδείας ἐν αὐτῇ περιφερομένων. Τῆς προθεσμίας τῆς παραλαβῆς τῶν βιβλιαρίων τούτων ληξάσης χθές, πάντες οἱ κληρικοὶ τῆς μητροπολιτικῆς δικαιοδοσίας ἔσπευσαν νὰ ἐφοδιασθῶσι διὰ τοιούτων βιβλιαρίων ἀπὸ τῶν γραφείων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, σχετικὸν δ' ἔγγραφον αὐτῶν πρὸς τὸ ἀρχηγεῖον τῆς Χωροφυλακῆς θὰ γνωρίσῃ τὸ ληφθὲν μέτρον, ἵνα συλληφθέντες ἀπελαθῶσι τῆς μητροπολιτικῆς περιφερείας Ἀθηνῶν ὅσοι τῶν ἱερέων περιφέρονται καὶ παραμένουσιν ἐν αὐτῇ ἄνευ θέσεως ἢ δίχα κανονικῆς ἀδείας τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτῶν Ἀρχῆς δεόντως ἐπιτεθεωρημένης ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

Τὰ ἐν λόγῳ βιβλιάρια ταὐτότητος ἐν μὲν τῇ β' σελίδι φέρουσιν ἐπικεκολλημένην τὴν φωτογραφίαν τοῦ κατόχου ἱερέως μετὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ κάτωθεν, ἐν δὲ τῇ γ' σελίδι τὰ σχετικὰ τῆς χειροτονίας αὐτῶν ἔγγραφα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν ᾧ διὰ διορισμοῦ κανονικοῦ ἱερατεύουσι ναοῦ, τυγχάνουσι δὲ προσεπιβεβαιωμένα διὰ τῆς σφραγῖδος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν φρόνημα ἀνὰ τὰς Κυκλάδας. — Ἐξαιρετικῶς ἐνθουσιώδεις περὶ τοῦ ἀκμαίου θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Κυκλαδιτῶν εἶναι αἱ ἐντυπώσεις τοῦ στρατιωτ. ἱερέως ἀρχιμ. κ. Γερμανοῦ Φοντριέρ. Ὁ πανοσιολογ. ἀρχιμανδρίτης χρησιμοποιήσας μηνιαίαν ἄδειαν ἀναψυχῆς εἰς βραχὺ ταξείδιον ἀνὰ τὰς κυριωτέρας τῶν Κυκλάδων Σύρον, Νάξον, Τῆνον κτλ., ἐπελάβετο πάσης δοθείσης εὐκαιρίας, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκον τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ κηρύγματος, μετ' ἰδιαιτέρας δ' εὐχαριστήσεως διεπίστωσεν ἐκ τῆς ἀθρόας συρροῆς τοῦ λαοῦ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ εἰς ἀκρόασιν ἐθνικοῦ κηρύγματος καὶ τὴν δίψαν αὐτόχρημα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἀληθῶς ὁ θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς καὶ πάντες οἱ ἔχοντες ὦτα ἵνα ἀκούωσι καὶ ὀφθαλμοὺς ἵνα βλέπωσι διακρίνουσιν ἀεὶ ἐπιτακτικωτέραν τὴν ἀνάγκην τῆς προσκτήσεως πάσῃ θυσίᾳ κλήρου μεμορφωμένου καὶ ἀξίου τῆς θείας ἀποστολῆς αὐτοῦ, δυναμένου νὰ διδάξῃ, φωτίσῃ καὶ χειραγωγήσῃ τὸ λογικὸν ποίμνιον εἰς τὴν ὁδὸν τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀνθρωπότητος καθόλου, ὑπὲρ ὧν δὴ καὶ ἡ σημερινὴ παγκόσμιος πάλη διεξάγεται, καὶ ὧν ὁ Χριστιανισμὸς διατελεῖ ἡ ἀστείρευτος πηγὴ καὶ ὁ αἰώνιος θεματοφύλαξ.

Ἐκλογὴ ἡγουμενοσυμβουλίου. — Τῇ 26 λήξαντος γενομένης κανονικῆς ἐκλογῆς ἡγουμενοσυμβουλίου ἐν τῇ κατὰ τὴν Σαλαμῖνα ἱερᾷ Μονῇ τῆς Φανερω-

μένης ἀνεδείχθησαν ἡγούμενος μὲν ὁ πανοσ. κ. Ἀβέρκιος Κουμάντος, σύμβουλοι δὲ οἱ ὅσ. κ.κ. ἀρχιμ. Ἡσαΐας Δημητρίου καὶ ἱερομόναχος Νεόφυτος Σάλτας.

Παλαιστινὰ τρόπαια.—Μερίμνῃ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγένετο ἔκθεσις τῶν ἐκ Παλαιστίνης τροπαίων τῶν Ἄγγλων. Μεταξὺ τῶν διαφόρων λαφύρων, συνισταμένων ἐκ ποικίλων ὅπλων, ἀμυντικῶν, ἀγχεμάχων, ἐπιθετικῶν, ἑκηβόλων, ἐπιγείων τε καὶ ἐναερίων, ὑπάρχουσιν ἐκτεθειμένα καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν Λύδδῃ ἓν Προσκυνητάριον τῆς Ἁγίας Γῆς τοῦ Βενιαμὶν Ἰωαννίδου, καὶ εἰκὼν τῶν ἁγ. Ἀθανασίου καὶ Δαμιανοῦ τοῦ Ἀναργύρου, μετὰ σημειώσεως ὅτι προσηνεχθησαν ὑπὸ ὀρθοδόξου ἱερέως.

Τὴν ἔκθεσιν τῶν προπαίων ἐπεσκέφθη καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Πάπας Ἀλεξανδρείας κ. Φώτιος.

ΝΕΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ

[Ὁ «Ἐκκλησ. Κῆρυξ» ἀναφέρει μετὰ συντόμου κρίσεως πᾶν σύγγραμμα εἴτε μελέτημα ἐν περιοδικῷ ἢ φύλλῳ, τοῦ ὁποίου ἀντίτυπον ἀποστέλλεται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν αὐτοῦ].

Κ. Α. Ψάχου. Ἡ παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ τεχνικὴ ἐπισκόπησις τῆς σημειογραφίας τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1917. Σελ. 94. (Τιμ. δρχ. 15).

Ὡς ἐκ τοῦ τίτλου τῆς πραγματείας δηλοῦται, ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς, Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ὠδείῳ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἀνέλαβε νὰ ἐπισκοπήσῃ ἱστορικῶς τε καὶ τεχνικῶς τὴν σημειογραφίαν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, σκοπῶν ν' ἀποδείξῃ ἐσφαλμένην τὴν γνώμην εὐρωπαίων τινῶν μουσικολόγων, καθ' ἣν ἡ σημερινὴ Ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τῆς Ὀρθοδ. Ἀνατολ. Ἐκκλησίας δὲν εἶνε ἡ ἀρχαία Βυζαντινή, ἀλλ' ἐπινόησις νεωτέρα καὶ δὴ τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος, ν' ἀποδείξῃ δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ὡς οὔτ' ἐπὶ τῆς ἱστορίας, οὔτ' ἐπὶ τῆς τέχνης, οὔτ' ἐπὶ τῆς παραδόσεως στηριζόμενον.

Ἀποτελεῖ δῆλον ὅτι ἡ πραγματεία αὕτη εὐρυτέραν ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνακοινώσεως, ἣν ὁ κ. Ψάχος ἐποιήσατο ἐν τῷ διεθνεῖ Συνεδρίῳ τῶν Ἀνατολιστῶν, τῷ ἐνταῦθα συγκροτηθέντι τῷ 1912 εἰσηγησάμενος τὴν θέσιν, ὅτι ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησ. μουσικὴ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας διήνυσε πολλοὺς διαμέσους σταθμοὺς ἀπὸ τῆς πρωταρχικῆς συμβολικῆς στενογραφίας μέχρι τῆς σημερινῆς γραφῆς, ἀπὸ τοῦ 1818 καταστάσης τελείας ἀναγνώσεως, «ἀντικατασταθείσης τῆς τέχνης τῆς μνημονικῆς ἐκτελέσεως διὰ τῆς γραφῆς ὁλοκλήρων πλέον τῶν μελῳδικῶν γραμμῶν διὰ μόνων τῶν φθογγοσήμων». Ὡς συμπέρασμα δὲ τῆς ἐρεύνης του ταύτης ὁ σ. ἐξήγαγεν ὅτι πλανῶνται μὲν οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἀπ' εὐθείας ἀναγινώσκουσι τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν γραφήν, ὁ μόνος δὲ τρόπος πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς στενογραφίας εἶνε «ὁ ἀναδρομικὸς παραλληλισμὸς τῆς σημερινῆς γραφῆς πρὸς τοὺς διαμέσους σταθμούς, καὶ διὰ τούτων πρὸς τὴν ἀρχαίαν στενογραφίαν». Τὰ πρὸς καταχώρησιν τῆς θέσεώς του ταύτης ἐπιχειρήματα ὁ σ. ἠρύσθη ἀπὸ τῆς μακροχρονίου καὶ ἄγαν ἐπισταμένης μελέτης τῶν χειρογράφων μουσικῶν μνημείων τῶν διαφόρων ἐποχῶν, ὧν δείγματα παρατίθησιν ἐν τῷ ἔργῳ του τούτῳ ἐν πίναξι, περιέχουσι περικοπὰς μουσικῶν συνθέσεων πανομοιοτύπους ἐξ αὐτογράφων τῶν ἀρχαίων ἐκείνων μου-

σικοδιδασκάλων, τῶν ἀναλυσάντων καὶ ἐξηγησάντων τὸ ἀρχαῖον στενογραφικὸν σύστημα τῆς βυζαντ. μουσικῆς.

Τὸ ἔργον αὐτοῦ διαιρῶν ὁ συγγραφεὺς εἰς δύο μέρη, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ (11—50) περιέλαβε τὴν ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς παρασημαντικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ καταλήξας εἰς τοὺς τελευταίους ἐξηγητὰς τοῦ νέου γραφικοῦ μουσικοῦ συστήματος, τὸ δὲ δεύτερον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν τεχνικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ στενογραφικοῦ συστήματος, ἐν ἐπιλόγῳ δὲ διατυποῖ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι «ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ μουσική, ἡ ἐπιλεγομένη βυζαντινή, εἶναι αὐτὴ ἐκείνη, ἥτις ἐν ἡμέραις εὐπραγίας καὶ δυσπραγίας ἐνέπνεε λαόν τε καὶ αὐτοκράτορας... διελθοῦσα διὰ διαφόρων σταθμῶν ἀναλύσεων καὶ ἐξηγήσεων ἀπὸ τῆς πρώτης στενογραφίας μέχρι τῆς σήμερον ἐν χρήσει ἐξηγήσεως..., τὸ μόνον δὲ μέσον πρὸς πίστωσιν τῆς πιστῆς ἐξηγήσεως τῆς πρώτης συμβολικῆς στενογραφίας εἶναι ὁ ἀναδρομικὸς παραλληλισμὸς τῆς ἐξηγήσεως τῶν τριῶν πρὸς τοὺς διαμέσους σταθμοὺς τῶν ἀναλύσεων καὶ διὰ τούτων πρὸς τὴν ἀρχαίαν στενογραφίαν».

Βεβαίως ἡ ἀκριβοδικαία ἐπιστημονικὴ στάθμισις τῆς ἐργασίας ταύτης τοῦ κ. Ψάχου τυγχάνει ἔργον τῶν εἰδικῶν, εἰς οὓς καὶ ἐπαφίεται ἡ ὁριστικὴ περὶ αὐτοῦ κρίσις. Οὐχ ἧττον ὁ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ μουσικῆς ἁψάμενος δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὸ εὐσυνείδητον τοῦ συγγραφέως, τὴν μεγάλην αὐτοῦ φιλοπονίαν, τὴν μετ' ἐπιστήμης διαπραγμάτευσιν τοῦ θέματος, τὴν ἀκριβολογίαν τῆς ἐκθέσεως καὶ τὴν κριτικὴν ἱκανότητα. Πρώτην ταύτην φοράν, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ἐνεφανίσθη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῇ καθ' ὅλου εὐρωπαϊκῇ καὶ τῇ ρωσικῇ μουσικῇ φιλολογίᾳ ἔργον τοσοῦτον ἐπιστημονικῶς ἄρτιον καὶ εὐπρόσωπον, ἐφ' ᾧ καὶ δικαίως ἡ ἑλληνικὴ μουσικογραφία δύναται νὰ σεμνύνηται. Ὁ συγγραφεὺς ἀποδείκνυσιν ἑαυτὸν τελείως κάτοχον τοῦ θέματος καὶ βαθὺν ἐρευνητὴν τῶν ἐν χειρογράφοις ἔτι ἀποκειμένων βυζ. μουσικῶν μνημείων. Ἡ συμβολὴ δὲ αὐτοῦ αὕτη τιμᾷ ἀληθῶς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην.

γ. π.

Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.—Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Μέγας Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλ. Φάρου» Ἀλεξανδρείας). Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Πατριαρχ. Τυπογραφεῖον, 1918.

Ἡ ἐξ ὑπερεκατὸν σελίδων ἱστορικὴ αὕτη μελέτη ἐκ προλόγου καὶ τριῶν κεφαλαίων ἀποτελουμένη ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὴν βιοτήν, τὴν ποιμαντικὴν δρᾶσιν καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀγῶνας τοῦ Μεγ. Διονυσίου, ἐκ τῆς διεξοδικῆς δ' ἐξετάσεως πασῶν τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου ἱεράρχου λεπτομερειῶν, ἀντληθεισῶν τὸ μὲν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικῶν δεδομένων, τὸ δὲ ἐκ τῶν συγγραμμάτων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Διονυσίου, ἀναπηδᾷ ἐν ὅλῃ τῇ πολυφώτῳ αἴγλῃ αὐτῆς πλήρης ἀπηρτισμένη ἡ προσωπικότης ἑνὸς ἐκ τῶν μεγίστων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν τῆς καθ' ὅλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Γ. Π.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ: Ἀθηνῶν δρχ. 10, Ἐπαρχιῶν δρχ. 12, Ἐξωτερικοῦ δρχ. 15. Ἕκαστον τεῦχος δρχ. 0.35.

Γραφεῖα ἐν τῇ ἱ. Μητροπόλει Ἀθηνῶν.

Διευθυντὴς ΧΑΡΙΛ. Ι. ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ